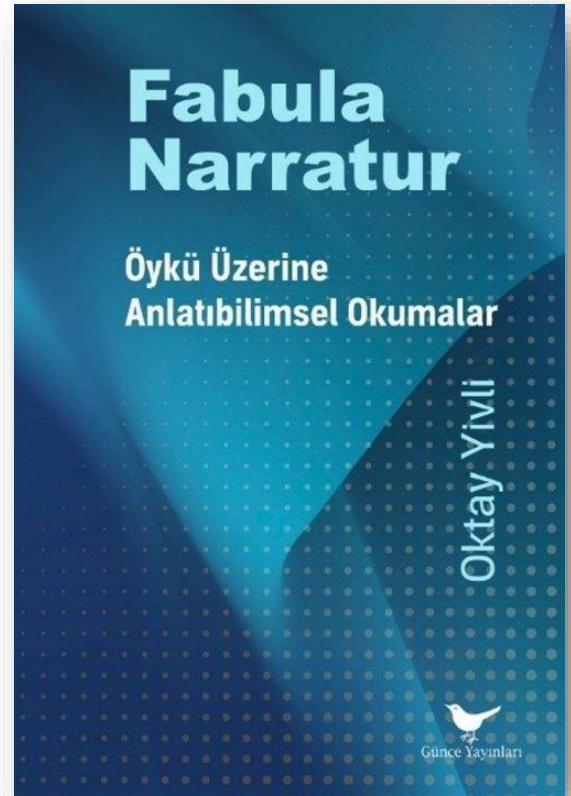

Fabula Narratur: Modern Türk Öykücülüğü Üzerine Anlatıbilimsel Okumalar

DOÇ. DR. BİRSEL SAĞIROĞLU*

Oktay Yivli'nin *Fabula Narratur: Öykü Üzerine Anlatıbilimsel Okumalar* başlıklı eseri Günce Yayınları tarafından Kasım 2025'te yayımlandı. Daha önce *Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması* dışında *Öykü Nasıl Okunur* kitaplarıyla anlatıbilim¹ ve öykü türüyle ilgili eserler kaleme alan Yivli, *Fabula Narratur*'la aynı bağlama yerleşen bir eser ortaya koyar. *Kısa Öyküde Yöntem*'de Cemil Süleyman anlatıları, bu yöntemin örneklemini oluşturur. *Öykü Nasıl Okunur*'da erken Cumhuriyet döneminden günümüze uzanan anlatılardan yola çıkılarak kuramsal bir düşünüş ortaya konur. Latince "anlatılan hikâye" anlamına gelen *Fabula Narratur*'da ise anlatıbilimsel jargonla Türk öyküsünün başlangıcından bugününe kadar kimi öykü yazarlarının kitapları irdelenir, modern dönem öyküsü kavramsal düzlemde tartışılır. Bu yönüyle kitap, hermenötik ya da ideolojik okumaların dışında kabul edilebilir. Anlatı düzlemlerinin yapısal ilişkilerini metin üzerinden anlamlandırmak ise kitabın dikkat çeken özellikleri arasındadır.

Fabula Narratur'da zaman dizinsel bir okumayla anlatıbilim için kavram/lar ve terim/ler önerilir. Dolayısıyla kitapta klasik öykü çalışmalarından farklı olarak öyküyü yalnızca tematik

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: birselsagioglu@osmaniye.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6428-7686.

¹ Oktay Yivli, "Anlatıcı ve Perspektifte Yeni Bir Sınıflandırma Girişimi", "Betimleme Teknikleri", "Anlatılarda Açılış", "Analepsis", "Metalepsis/Sınır Aşımı", "Karakterleştirme", "Anlatıcı Sorunsalı" gibi makale ve bildirilerinde de anlatıbilim konularına değinmiştir.

Geliş/Arrival: 20.04.2026

Kabul/Accepted: 09.06.2026

Yayın/Published: 25.06.2026

This work is licensed under a CC Attribution 4.0 International Licence.

© Söylem and Author(s)

Alıntılama/Cite as: Sağiroğlu, Birsal (2026). "Fabula Narratur: Modern Türk Öykücülüğü Üzerine Anlatıbilimsel Okumalar". *Söylem* 11(2): 1258-1261

açıdan değil, anlatıbilimsel yöntemlerle ya da kurgulama özellikleri üzerinden sistemli bir biçimde çözümlemek hedeflenir. Böylece modern Türk öykücülüğüne teorik, yönetime dayalı ve akademik bir bakış kazandırılır. Eserin bu yönünün öykü eleştirisine ve kuramsal anlatı incelemelerine derinlik getirerek anlatı kuramıyla ilgilenen araştırmacılar için uygulamalı bir kaynak, öykü çözümlemeleriyle ilgilenen öğrenciler için ise -temel kuramsal kavramları ele aldığı için- bir rehber işlevi gördüğü söylenebilir. *Fabula Narratur*'da yöntem olarak metinden kavrama, kavramdan çözümlemeye giden sistematik bir yapı benimsenir. Her analizde kuramsal düzey metnin iç dinamikleriyle ilişkilendirilir, böylece kavram dayatmacılığı olmadan metnin yapısal gerçekliği açığa çıkarılır. Bu yöntemsel tercihle de kitap, sadece "öykü eleştirisi" olmaktan çıkarak anlatıbilimin uygulamalı biçimde genişletildiği ve yeniden sınındığı kuramsal bir inceleme alanına dönüşür.

Yivli, kitapta ilk olarak ana hatlarıyla Türk öyküsünü tarihsel olarak sınıflandırır ve bu sınıflandırmayı gerekçelendirir. Ona göre, edebiyat tarihinin başlangıçları ve sonları için belli tarihsel süreçlere gereksinim duyulur, ne var ki kimi yazarların ve yapıtların bu sınırları çiğnediği tespit edilebilir. Bununla birlikte modern Türk öykücülüğü, Sami Paşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* (1891) kitabındaki kısa anlatılarla başlar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Kemal, Oktay Akbal gibi yazarlarla olgunlaşarak devam eder. Bu nedenle Türk öyküsünün başlangıç tarihinin yani klasik evresinin -Ahmet Hamdi Tanpınar ve Sait Faik Abasıyanık gibi kimi kural dışılıklara rağmen- 1890'lardan 1950'ye kadar uzandığını ileri sürer. Modern öykünün klasik örneklerini ortaya koyan Sait Faik'in *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954) kitabının ise ikinci evreye ait olduğunu ve Tanpınar'ın 1940'lardan başlayarak tanıdık olmayan öyküleri kaleme aldığını ya da Haldun Taner, Tarık Buğra gibi yazarların 1950'den sonra da klasik öykü yazmayı sürdürdüklerini ileri sürer. 1950 kuşağından 1980'lere gelindiğinde ise modernist Türk öykücülüğünün geliştiğini, 1980'lerden sonra klasik ve modernist öyküler yazılmış olmasına karşın bu dönemde postmodern anlatının örneklerinin yeni bir kanal açtığını belirtir (2025, s. 10-12).

Bu sınıflandırma doğrultusunda kitabın "Klasik Başlangıç" bölümünde Halit Ziya, Ömer Seyfettin, Halide Edip, Oktay Akbal ve Haldun Taner öykülerine yer verilir. "Modernist Durak" başlıklı bölümde ilk olarak modern dönemin tipik özellikleri ve bunların nedenleri sorgulanır, ardından Ferit Edgü'de gerçeklik sorunsalı, Selim İleri öykücülüğü ve Buket Uzuner'de retorik olarak kişilik bölünmesi şeklinde kavramlardan hareketle çözümlemeler yapılır. "Son Dönem"de ise günümüz öykücülüğünün bir çerçevesi çizilir, dönemin genel eğiliminin neler olduğunu ele alan bir girişten sonra sırasıyla Cemil Kavukçu, Cemal Şakar, Necip Tosun, Yiğit Bener, Başak Baysallı ve çağdaş Azerbaycan edebiyatının bir üyesi olan Eyvaz Ellezoğlu öykücülüğü içerik-biçim, estetik tutum, anlatı düzlemleri, perspektif, duygudaşlık gibi anlatısal içerikler üzerinden yeniden yorumlanır. Anlaşıldığı gibi Yivli, modern Türk öykücülüğün tarihsel evrelerini anlatıbilimsel bir yöntemle ele alırken Halit Ziya'dan Selim İleri'ye, Necip Tosun'dan Ferit Edgü'ye uzanan geniş bir yazın haritası sunar. Ayrıca her çözümlemeye olgulardan yola çıkarak kavram üretir, kavramları ya da olguları sadece tanımlamaz, aynı zamanda öykü metinleri üzerinde uygulayarak işlevsel de kılar. Böylece anlatıbilimi teorik bir tartışma alanından çıkarıp öykü eleştirisinin uygulanabilir yöntemine dönüştürür. Şöyle ki, kitapta yer alan "İzmir Hikâyeleri" konulu çözümlemeye, Halit Ziya

Uşaklıgil'in yaşlılık döneminde kaleme aldığı sekiz anlatıyı tür, bellek, mekân ve portre ekseninde ele alarak bunları kısa öykü kalıplarına indirgemek yerine anısal anlatı formu içinde konumlandırır. Yivli, yazarın çocukluk ve ilk gençlik yıllarını merkeze alan kendilik anlatılarıyla, tanıdığı kişileri anlattığı ötekilik anlatılarında anının sadece retorik bir araç olmadığını aynı zamanda kurmacayı kuran temel unsur olduğunu vurgular. Dolayısıyla Halit Ziya'da anımsama edimi Yivli'ye göre, geçmişi yazı aracılığıyla yeniden kurar, eski evler, sokaklar, semtler ve kişiler belleği harekete geçiren odak noktalardır (2025, s. 15-30). "Ömer Seyfettin Öyküsünün Doğası" başlıklı bölümde, onun öykücülüğünün klasik anlatı evresini temsil ettiğini, geliştirdiğini, kompozisyon bakımından bir başlangıçtan sona uzanan, ilginç olaylara yaslandığını ve karakterlerinin arasında genellikle "Romantik" bir dokunuş olduğunu tespit eden Yivli, karakterlerin bu belirlenmişliğinin, işlevselliğinin metinlere güçlü bir ahlaki ve didaktik kutupsallık kazandığını belirtir. Yazarın tespitine göre bu özellikler, Ömer Seyfettin'i klasik öykücülüğün önemli isimlerinden biri hâline getirirken onun eserlerinin modern anlatının estetik ve psikolojik imkânlarından uzaklaştığını da gösterir. Aydınlanma anı ise öyküde gelenekselin tersine modern yazarın kurgu merakının bir ürünü olarak belirmektedir ve bu sayede izlek yerine olayın düzenlenişi öne çıkmaktadır (2025, s. 30-38). Benzer şekilde, Halide Edip Adıvar öykücülüğü geleneksel anlatılardan büyük ölçüde yararlandığı için dramatik olmaktan çok anlatmaya (diegesis) dayanır. Birinci kişili anlatımın tercih edildiği öykülerde Adıvar, "çoğunlukla farklı personalar yaratmaya kalkmaz, kendi gölgesini anlatılar üstüne düşürür, kadınca kaygılarını, duygulanmalarını okura iletir" (2025, s. 42-55). Yivli, Halide Edip öyküsünde betimlemenin, karakterleştirmenin yoğunluğunu ise iki sebebe dayandırır: İlki romancı kimliği, ikincisi eylemden çok karakter ve uzamla ilgilenmiş olması.

Oktay Akbal anlatısında hızlı başlangıçların belirgin olduğu, anlatıcının merak ögesini kullanması nedeniyle meddahı anıştırdığı, deneyimsel anlatıcının (ben-öyküselik) an'ı değil, geçmiş deneyimleri, yaşanmışlıkları şimdiye taşıdığı ve öykünün teleolojik bir tutumla ilerlediği Yivli'nin bu bölümde yer alan diğer önemli tespitleri arasındadır. Deneme ve söyleşi türlerinin etkisinde kalan Akbal'ın söyleminin Yivli'ye göre "Fazla söze gereksinmeyen, nesnenin simgesel tarafını öne çıkartan, simgesel-ekonomik bir karakteri vardır" (2025, s. 55-59).

İkinci bölümde Yivli, Türk öyküsünü 1950'lerden itibaren klasik anlatı ilkelerini bozan estetik bir devrim olarak konumlandırır. Modern dönemle birlikte dış dünyayı yansıtan öyküden, iç dünyayı/bilinci anlatan öyküye geçildiğini vurgular. Buna göre 1950'lerden sonra içerik düzeyinde toplumcu gerçekçilik yerine yabancılaşma, iç çatışma, varoluş sıkıntısı ön plana çıkarılır, "Ne anlatmalı?" sorusuna "Nasıl anlatmalı?" sorusu eşlik eder, biçim de içerik kadar önemli bir estetik unsur olur. Bu bölümde, Ferit Edgü'nün kendine bile yabancılaşan karakterleri merkeze alarak hem varoluşçu atmosferi kullandığı hem de Türk öyküsüne deneysel ve simgesel modernist bir çizgiyi getirdiği vurgulanır. Olaydan çok karakter merkezli bu kurgunun düşünce edimlerinin belirginleşmesi, simgesel nesnelerin anlatı içinde tekrar ederek bir anlam ağı kurması şeklinde yapılarla ortaya çıktığına dikkat çekilir. Selim İleri öykücülüğünün ayırt edici yanı ise yoğun melodramatik fakat aynı zamanda bilinçli olarak kurulmuş "bir anlatı mimarisi" üzerinden açıklanır. Zaman dizinselliği bozan geri dönüşler, günlük formunun kullanımı, özerk monologlar, çoklu anlatıcılar ve bakış açısı değişiklikler gibi teknik yapılar dışında mevsimler, yağmur, eski

evler, eşyalar gibi mikro izleklerin İleri öykücülüğünde klasik büyük temaların yerine geçerek duygu üreten nesnelere dönüşme süreci analiz edilir.

Türk öykücülüğünün “son dönemi”nde Cemal Şakar anlatısı; çoklu perspektife dayanan kurgu anlayışı, katmanlaşan anlatı düzlemleri, anlatıcı kullanımı, metalepsis yoluyla gerçek-kurmaca arasındaki sınırların ihlali bağlamında ayrıntılı biçimde irdelenir. Necip Tosun bölümünde, anlatılar özellikle üstkurmaca ve metinlerarasılık bağlamında ele alınır. Bu doğrultuda öykülerin Tanpınar’dan Oğuz Atay’a, Sait Faik’ten Bilge Karasu’ya kadar uzanan geniş yazar kadrosuyla kurduğu metinlerarası ilişkiler ve açık göndermeler yorumlanır. Böylece Yivli, Necip Tosun öyküsünü hem postmodern anlatı evreni içinde konumlandırır hem de bu öykülerin geçmiş metinlere verilmiş bilinçli bir cevap olduğunu Bahtinci bir tonla görünür kılar.

Görüldüğü gibi Yivli, bu geniş yelpazede sadece bireysel metin okumalarına yer vermez, Türk öykücülüğündeki kırılma noktalarına da dikkat çeker. Göstergebilim, üstkurmaca, çoklu perspektif, anlatı düzlemleri gibi yöntemsel çeşitlilik ile tarihsel dönemleri bir araya getirerek Türk öyküsünde üslup, bakış açısı, içerik ve temsil sorunlarını birbirine bağlar. Bu yapı, kitabı “öykü incelemelerinin toplamı” olmaktan çıkarıp modern Türk öykücülüğünün değişimini kuramsal/kavramsal olarak izleyen eleştirel bir kaynağa dönüştürür. Ayrıca kitap okuru edilgen bir alımlayıcı konumundan çıkarıp metin/lerle düşünsel bir ilişki kurmaya davet eder. Bu nedenle *Fabula Narratur*’u öykü eleştirisini akademik bir düzeye taşıyan, modern Türk öykücülüğünü anlatıbilim ışığında yeniden yorumlayan özgün ve kapsamlı bir kaynak olarak adlandırmak yerinde bir tespit olacaktır. Kuramsal analiz ve tarihsellik sunması, Türk öyküsünün süreç içindeki değişimini bütüncül bir bakışla takip etmeyi mümkün kılar. Akademik çalışma yapanlara ve Türk öykücülüğünü derinlikli kavramak isteyen okurlara iyi bir rehber olabilecek bu eser, modern öyküyü anlatıbilimsel yöntemlerle yeniden okuma imkânı sunar ve alandaki boşluğu önemli ölçüde doldurur. Diğer taraftan eleştirel düşünme, karşılaştırmalı okuma ve yeni çözümleme biçimleri için de *Fabula Narratur* verimli bir zemin hazırlar.

KAYNAKÇA

- Yivli, Oktay (2015). Kısa Öyküde Yöntem: Cemil Süleyman Uygulaması. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yivli, Oktay (2016). "Anlatıcı ve Perspektifte Yeni Bir Sınıflandırma Girişimi." II. Uluslararası Türk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları. s. 494-505.
- Yivli, Oktay (2019). "Betimleme Teknikleri." Muhayyel. 11: 58-63.
- Yivli, Oktay (2019). "Anlatılarda Açılış." Muhayyel. 13: 62-66.
- Yivli, Oktay (2019). "Analepsis." Muhayyel. 18: 52-56.
- Yivli, Oktay (2019). Öykü Nasıl Okunur: Modern Öykü ve Yöntem. Ankara: Günce Yayınları.
- Yivli, Oktay (2020). "Metalepsis / Sınır Aşımı." Muhayyel. 22: 57-62.
- Yivli, Oktay (2020). "Karakterleştirme." Muhayyel. 24: 52-56.
- Yivli, Oktay (2020). "Anlatıcı Sorunsalı". Söylem Filoloji Dergisi. 5(1): 8-20.
- Yivli, Oktay (2025). *Fabula Narratur: Öykü Üzerine Anlatıbilimsel Okumalar*. Ankara: Günce Yayınları.